

Ady jóslásai Magyarországról

A „gazdasági szabadságharc”-nak titulált antiszociális, a hazai társadalom és a kárpát-medencei magyarság teljes szétverését célul kitűző nemzeti-keresztény ámokfutás megbukott. Agóniája minden biznnyal eltart még egy ideig, de a vége biztosra vehető. Egyetlen remény, hogy vérontás nélküli lesz, s végóráiban nem idézi fel, nem ismétli meg a Ceausescu-rendszer pusztulását.

Itt az ideje a jövőre gondolni. Azoknak (pl. katolikus és református egyházaknak), akik ezt a rendszer kigondolták, megvalósításában tevékenyen közreműködtek, el kell majd számolniuk önmagukkal, a családjukkal, a gyermekeikkel, a barátjaikkal (ha egyáltalán még lesznek), az ismerőseikkel, a hazai társadalommal, és a kárpát-medencei magyarsággal – már ami még megmarad belőle.

Egyvalami azonban bizonyos: meg kell állítani a keresztény ideológiai köntösbe bújtatott gyűlölet és leszámolási spirált. A következő kormányoknak mindenképpen önmérsékletet kell tanúsítani, s újra vissza kell adnia a becsületét a tudásnak és a hozzáértésnek. Ennek hiányában a magyarság megállíthatatlanul a térség legelmaradottabb népévé, a magyarul valamilyen fokon beszélők számszerűsíthető tömegévé válik, aki a jelen tehetetlenségét, frusztrációit és sikertelenségeit a mind dicsőségesebbnek elképzelt múltba való még felfokozottabb meneküléssel igyekszik majd kompenzálni.

A jelen helyzetben mindenképpen érdemes odafigyelni Adyra – és újraolvasni.

Ady Endre: Jóslások Magyarországról Tanulmányok és jegyzetek a magyar sorskérdésekről

Ady Endre 1936-ban megjelent válogatott publicisztikájának újrakiadása soha nem lehetett volna idősebb, mint ma. A költő aggodalommal, mélyreható felismerésekkel és prófétai meglátásokkal telített szavaival ugyanis a történelme során ismételt elnéző és megtevéző magyarságot igyekszik már több mint egy évszázada gondolkodásra, bátor és őszinte beszédre ösztökélni. Ahogy azt Bíró Zoltán az előszóban találóan megfogalmazza: „Ady zsenialitása... nem egyik vagy másik politikai állásfoglalásban nyilvánult meg, hanem a magyar élet mélyreható megítélésében és a magyarság sorsának előre látásában, be-következő tragédiájának előérzetében” (8. old.). A Sors azonban irgalmas volt hozzá. A megjósolt tragédiát – Erdély (mára már végérvényessé vált) elvesztését („S ha Erdélyt elveszik? c. írása 1912-ben jelent meg) – nem érte meg. Ebben talán az is szerepet játszott, hogy élete utolsó éveiben hitei és reményei egyaránt semmivé foszlottak. Nem volt már értelme élni, mert kilátás sem volt az értelmes életre!

Ady egyike volt azon keveseknek, akik pontosan látták és tudták, hogy a kiegyezés Magyarországa sem jövőt, sem kilátást, sem pedig felemelkedést nem kínál a nemzetet ténylegesen kitevő magyar parasztságnak. Hiszen a magyar paraszt valójában nem tartozott bele az arisztokraták, a tőkés nagypolgárok és a dzsentrik alkotta felső társadalmi réteg magyar nemzetfogalmába. Ez a magyarázata annak a kettősségnek (vagy tudathasadásnak), hogy miközben a közbeszédet teljes mértékben eluralt a magyar faji felsőbbrendűséget hirdető nacionalista diskurzus, addig a magyarul beszélő szegény és jogfosztott rétegeket a korabeli po-

litikai, gazdasági, szellemi és vallási elit tulajdonképpen semmibe vette. A nemzetiségi politika azonban kiválóan alkalmasnak bizonyult arra, hogy a nemzetiségeket (pl. románokat, szlovákokat) elidegenítse, s meggyűlöltesse velük Magyarországot. Ady időszerségét az is fokozza, hogy a dualizmus korára jellemző „fent” (vezető réteg) és „lent” (nép) között tátongó hatalmas szakadékot lényegében máig nem sikerült betönni! [1]

Az 1936-os kötetet szerkesztő Féja Géza nem időrendben, hanem tematikusan csoportosítva adta közre Ady publicisztikájának válogatott darabjait; „legérettebb és legszebb cikkeit” (295. old.). Először is célja az volt, hogy a második világháború előestéjén a hitleri Németország irányába sodródó magyar olvasóközönséggel megismertesse a zseniális költő világképét, illetve a Magyarország kapcsán megfogalmazott jóslásait, megismeréseit és vádait.

Ady gondolatai érintik István király országát – és az intellektuális elmaradás kérdését – ahol „el kell felejteni gondolkodni az embernek, ha nem akarja, hogy megfuttassák, hamar célhoz juttassák a kálváriáján”; s ahol a „hazugság, megalázkodás és butaság az enyhítői csak az élet kínos terhének” (37. old.). Hiszen itt „csupán a vakok és a vakon hívők” (43. old.) képesek boldogok lenni.

A hazaszeretetről szólva világossá teszi azt a fájdalmas igazságot, hogy a „magyar történelem, magyar kérdés, magyar fátum ennyi: néhány száz, erőszakos család uralkodott, álnokoskodott, kegyetlenkedett, barbárkodott egész Magyarországon. Ezek kinevezték magukat Magyarországnak s a szent magyarság nevében kötötték az üzleteket és zsebüknek egy kis sérelméért fölborítottak mindent” (77. old.). Parlamentjének – amely mindig is „egy előkelő csoport külön életébe, privát mulatsága” (81. old.) volt – valójában soha nem fájt maga az ország! Minderről a legbeszédesebben az tanúskodik, hogy „a parasztság, ez a szép szó, a legrettenesebb bélyeg, a lepra gyanúja, amikor a képviselő urak egymás ellen zendülnek” (80. old.).

Ugyanakkor Ady figyelme, mindent átható tekintete kiterjed mind a vidékre, mind pedig a városra. Szavaiban markánsan rajzolódik ki az elképzelt vágyalmok és a kegyetlen valóság (feudális állapotok, [2] a ki sem épült társadalom züllése, a gazdasági és kulturális ínség) közötti mérhetetlen szakadék. Mindez még hatványozottabban jelentkezik, ha Párizsból nézi az őt Ugart, amit a rokon lelkű Széchenyi István Nagy Parlagnak nevezett. Az igazi tragédia azonban mindenképpen a megosztottság; az a tény, hogy az ország urai és tulajdonosai valójában egymással falatják fel az embereket! Nem véletlen tehát, hogy „Ady egyik legmélyebb húrja: a magyar élet folytonos „be-panaszolása” volt, írja Féja Géza. „A politikus Ady nem volt naiv és hiszékeny, ezt csupán azok hirdették és hirdetik, kiknek kellemetlenek és túlságosak voltak Ady politikai igazságai” (210. old). Az illúzióiban és kényelemszeretében megbántott nemzet azonban mindenképpen magára hagyta – ahogy annak idején Széchenyivel is tette. [3] Elsősorban azért, mert ezek a kiválóságai nem voltak hajlandók megalkudni. A késő utókor büszke rájuk, szobrokat emel nekik – ellenben szavaikat továbbra is semmibe veszi!

Ebben a vonatkozásban döbbenetes erővel hat a „Petőfi nem alkuszik” c. írás, amely eredetileg 1910-ben jelent meg. Ebben tényleg a félreismerést zseni ír az alig ismert – és a maga korában talán az egyetlen igazi forradalmár – zseniről. „Az a magyarság – írja –, mely övéinek exhumált porai fölött cifra püspökkel mondat cifra beszédet, gyalázatosan bánt vele akkor is. Akkor sem volt képes, ma sem az, Petőfit látni, szeretni, hálásan dicsőíteni olyanként, amilyen. Lehúzza magához, meghamisítja, befogja kicsinyes érdekeinek igásszeke-rebe” (251. old.). Ady szerint „meg kellett halnia, hogy rosszabbul ne járjon: de Werbőczy és Kossuth nemze-

te akkor elbánt vele, hitegette, hívta, uszította, kihasználta, megalázta s elrúgta” (252. old.). Miért? Mert a hétköznapi kicsinyesség egyetlen korban sem bírja elviselni a nagyságot. Megöli, hogy az utókor majd büszkélkedhessen vele.

Ady egy másmilyen Magyarország megálmodója és prófétája volt, mint amelyikben élt. Mélységes meggyőződéssel vallotta, hogy az évszázados jogfosztottságban és megaláztatásokban „eltorzított tömegek” a demokrácia nélkül „sohasem nyerik vissza emberi önértüket, bátorságukat s teremtő képességüket” (16. old.). Ebből kifolyólag volt „érthetetlen” és „lázító”, „mert nem hitt a ‘bürtönnek’, a szörnyű emberi és szociális körülmények korlátaiba szorított akkori Magyarországnak törvényeiben, e törvények létjogosultságában, érvényességében s időt álló erősségében” (14. old). A világháborún messze túlmutatóan, mintegy előre megérezte a világtatasztrofát. Meggyőződése volt, „hogy a nemzeti becsület ott kezdődik, ahol a munkát honorálják” (189. old.). Ennek lebecsülését ugyanis nem lehet a régi nemzeti dicsőségről és az önértékről szóló szónoklatokkal, szándéknyilatkozatokkal – „hazafias nagyotmondások”-kal és „ünnepi öklendezés”-sel (51. old.) – ellensúlyozni.

Az Ady által elképzelt Magyarország még mindig megvalósulásra/megvalósításra vár. Hiszen a nemzet – a maga teljes és tulajdonképpeni értelmében – csupán Ady Magyarországa bontakozhat(na) ki. Jelen pillanatban ugyanis Magyarország valójában egy kiforrott nemzet nélküli politikai képződmény; egy lélek nélküli forma, ahol a múlt – mindenekelőtt a XX. század – szelektív sérelmeinek a folyamatos felemlegetése lenne hivatott nemzeti kohéziót teremteni. Mindez azonban csak végzetes megosztottságot szül, mivel az egymástól eltérően (meg)emlékező sértők és sértettek, valamint azok leszármazottai, kényszerülnek egyazon politikai ‘légtérben’ együtt élni. Ennek fényében világos, hogy a mai nemzedékre vár tehát az a feladat, hogy kitalálja és megvalósítsa a XXI. század modern magyar nemzetét. Ez azonban semmiképpen nem lesz lehetséges a kulturális és intellektuális elmaradottság növelésével, illetve a szélesebb tömegek még fokozottabb lebutításával. Ezért lenne mindenképpen szükséges Ady elmélyült és átgondolt újraolvasása! „Szeretést kell végeznünk – írta 1936-ban az eredeti kötetet szerkesztő Féja Géza –, zarándoktat Ady forrásaihoz. S ne szégyenkezzünk! Mossuk meg a mi szegény, bűnös, elfáradt és meggyötört szemünket Ady Endre igazságainak fényes vízében.” (23. old.). Ez az igazság pedig nem más, mint: „Demokrata, tudatos, erős, magyar polgári Magyarország lehetséges itt vagy semmi. Ha ezt nincs erőnk megcsinálni, hajtsuk járomba a nyakunkat s ne nevezzük magunkat nemzetnek és országnak” (76. old.).

Szerkesztette és bevezetéssel ellátta Féja Géza, Éghajlat Könyvkiadó, Budapest, 2010.

Jakab Attila

Megjelent:
Egyházfórum 26. (1. új) évf., 2011/3, 61-63. old.

Jegyzet

[1] Ebben minden biznnyal az játszik szerepet, hogy a rendi mentalitás máig meghatározza a magyar politikai elit gondolkodásmódját. A hatalmi pozícióba jutott/juttatott (nagyon sok esetben tanulatlan) magyar politikus ugyanis azonnal mindentudóvá és mindenhez kiválóan értővé válik. Erre sikerült is találni egy egyszerűen félrevezető kifejezést: „szakpolitikus”. Neki már semmire és senkire nincs szüksége, kiváltképpen nem kritikus és gondolkodó egyénekre a környezetében. Mindent meg is tesz annak érdekében, hogy szolgálkú lakájok vegyék körül, akik rendszeresen visszamondják neki a saját – rendszerint másoktól összecepegetett – gondolatait. Ez pedig nyugodt megalégedéssel tölti el, és megerősíti a saját személyes kiválóságába vetett töretlen és törhetetlen meggyőződését!

[2] Ezt egy Ady által idézett parlamenti vicc kiválóan érzékelteti: „A mánás leköpi a dzsentrit, a dzsentri leköpi a polgárt, polgár a parasztot s a paraszt a kutyát” (80. old.).

[3] Lásd Ferdinandy Mihály, *Nemzetiségi kérdés és magyar birodalom*, Attraktor Kiadó, Máriabesnyő – Gödöllő, 2010, 69-78. old.

